

Τά «Δεκαοχτώ Κείμενα» σέ ἀγγλική μετάφραση

• ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

Τά «Δεκαοχτώ Κείμενα» κυκλοφορούν τώρα στις Ηνωμένες Πολιτείες και στη Μεγάλη Βρεταννία σ' ἀγγλική μετάφραση. Γιά τήν μετάφραση τού τόμου αὐτοῦ, τόν ὁποῖον ἐξέδωσε τό 1970 μία ὀμάδα Ἑλλήνων συγγραφέων, τό «Φιλολογικό Παράρτημα τῶν Ταϊμς» στό Λονδίνο δημοσίευσε μιά μακρά κριτική ὅπου γράφονται τά ἑξῆς:

Τά «Δεκαοχτώ Κείμενα» εἶναι ἕνα φημισμένο καί σπουδαῖο ντοκουμέντο. Ὅταν οἱ Συνταγματάρχες ἀνέβηκαν στήν ἐξουσία στήν Ἑλλάδα στά 1967, οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς διαμαρτυρήθηκαν κατά τῆς λογοκρισίας πού ἐπέβαλαν ἀρνούμενοι νά δημοσιεύσουν. Κατά τά ἐπόμενα λίγα χρόνια ἔγινε πρόδηλο, ὅτι οἱ Συνταγματάρχες θά κρατοῦσαν ἴσως γιά ἕνα διάστημα, καί ὅτι ἡ σιωπή ὄλων τῶν λογικῶν φιλελεύθερων συγγραφέων γιά παρατεταμένη περίοδο, θά ἐπαύξανε τήν καταστροφή· ταυτόχρονα στίς διατάξεις τῆς λογοκρισίας ἐμφανίστηκαν τρύπες στήν περίπτωση πού θά δημοσίευε κανεῖς ἀπολογία παρά ἡσυχία. Τά «Δεκαοχτώ Κείμενα» ἀντιπροσέπυαν τό καλοκαίρι τοῦ 1970, ἕνα ἐνώμενο μέτωπο συγγραφέων ἀπό εὐρύ πολιτικό φάσμα, καί γύρω ἀπό τό βιβλίον τους καί τῆ δύσκολη διανομή του συντάχθηκε μιά νέα γενιά καί ἕνα νέο κοινό μέτωπο. Ὁ τόμος πούληθηκε σέ τεράστιους ἀριθμούς, καί παρά τίς κλήσεις, τίς ἀπειλές καί τίς φυλακίσεις οἱ τόμοι πού τόν διαδέχθηκαν ἐξακολούθησαν νά πωλοῦνται κατά τόν ἴδιο τρόπο. Ὁ τόμος στάθηκε ἡ κεντρική δύναμη στήν ἑλληνική πνευματική ζωή. Οἱ ἴδιοι συγγραφεῖς, ὅσοι δέν εἶναι νεκροί ἤ στά κελιά τῆς στρατιωτικῆς ἀστυνομίας, ἐκδίδουν τώρα τό περιοδικό «Συνέχεια».

Ὁ πρῶτος τόμος, τά «Δεκαοχτώ Κείμενα», προσέλαβε μεγάλο βάρος καί αὐθεντία στήν κοινή γνώμη λόγω τῆς συνεργασίας τοῦ Γιώργου Σεφέρη, πού εἶχε διακόψει τή δική του σιωπή τόν Μάρτιο 1969 μέ μιά περίφημη δημόσια δήλωση κατά τοῦ καθεστώτος. Τό ποίημα πού δημοσίευσε στόν τόμο εἶναι ἕνα ἀριστούργημα ζοφεροῦ τόνου, ἕνα ἀπό τά μεγαλύτερα ποιήματά του. Οἱ ἄλλες συνεργασίες εἶναι ἐπίσης ρωμαλέες. Μερικές εἶναι περισσότερο, μερικές λιγότερο ἐμφανῶς πολιτικές, καμμία ἀπό αὐτές ἀσυγκάλυπτα, ὡστόσο, δέν θά ἔπεφτε ἔξω κανεῖς, ἄν στόν ἀπόηχο τῶν κειμένων διάβασε τήν τεταμένη καί τρομερή κατάσταση τῆς Ἑλλάδας. Ἡ μετάφραση δέν εἶναι ποτέ ἀπόλυτα ἱκανοποιητική, ἀλλά μιά ἱκανή μετάφραση μεταδίδει κάτι τουλάχιστον ἀπό τήν φοβερή δύναμη αὐτῆς τῆς συλλογῆς. Ὑπάρχει μιά ἐπιναλαμβανόμενη νότα, ὅτι «τό πρῶτο βῆμα σέ κάθε μας προσπάθεια εἶναι ἡ αὐτογνωσία. Τά ἄλλα ἔπονται» (Μαρωνίτης).

Εἶναι ἀμφίβολο ἂν ἡ Δυτική Εὐρώπη παρουσιάσει ὅπουδήποτε στρατευμένη λογοτεχνία τέτοιας σοβαρότητας μέ τέτοια δύναμη τουλάχιστον ἀπό τά τελευταῖα ποιήματα τοῦ Vallajo. Φυσικά, οἱ συγγραφεῖς θά χρειάζονταν νά ἔχουν τό σχεδόν σωματικό προσόν τοῦ μεγάλου ταλέντου, ἀλλά οἱ συγγραφεῖς αὐτοί εἶναι πράγματι ἄκρως ταλαντοῦχοι. Ὁ Στρατής Τσίρκας, πῆρε πρόσφατα τό γαλλικό βραβεῖο γιά τό καλύτερο ξένο μυθιστόρημα τῆς χρονιάς, καί τό συντομότατο διήγημά του «Ἀλλαξοκεριά» μάς δίνει μιά κάποια ἰδέα γιά τό γιατί. Ὁ Σινόπουλος εἶναι σπουδαῖος ποιητής, ὁ Μαρωνίτης λαμπρός κριτικός, ὁ Ρόδης Ρούφος καί ὁ Φραγκόπουλος εἶναι συγγραφεῖς γιά τούς ὁποίους θά ὑπερηφανευόταν κάθε γλώσσα, καί ὅλοι τους ἔχουν μιά κάποια σκοτεινιά, μερικούς κόκκους μαύρης πυρίτιδας στό κουτάλι, πού προσδίδει στήν ὄλη συλλογή μιά ἀτομική γεύση.

Ὑπάρχει μεγάλη διαφορᾶ ἀνάμεσα στίς παρηκμασμένες σκοτεινές πτυχές τίς τόσο κοινές στήν ποίηση τῆς Δύσεως καί στήν αὐστηρή μαυρίλα τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς ποίησης· ἡ δεύτερη ἔχει μιά ἀξιοπρέπεια πού συγγενεῖ με τό θάρρος. Τό χειρότερο ἔγγενές ἐλάττωμα τόσο στήν ποίηση, ὅσο καί στήν πεζογραφία τῆς νεώτερης Ἑλλάδας ἦταν κατά τό παρελθόν ἡ πομπώδης ρητορεία. Οἱ σημερινοί συγγραφεῖς ἀπέβαλαν αὐτό τό ἐλάττωμα, κυρίως χάρις στόν Σεφέρη καί ἀνάπλασαν τή γλώσσα τους. Στά «Δεκαοχτώ Κείμενα» τό νερό κυλάει λαγαρό: τό ποίημα «γυρίζει ξαφνικά καί δαγκώνει τήν οὐρά του» (Σινόπουλος). Τό ἀποτέλεσμα δέν εἶναι μιά ἐλάσσω λογοτεχνία, ἀλλά κείμενα ἡφαιστειώδους, ὑποχθόνιας ἠθικῆς δύναμης. Κατά κάποιο τρόπο εἶναι ὅπως ἡ στιγμή τῆς ἐστίασης τοῦ ὑψηλοῦ στίς ἀρχές τοῦ 18ου αἰῶνα: ἡ προσδοκία πού δημιουργεῖ ὁ στίχος μέ τήν τεχνική δεξιότητα του ἐκπληρώνεται, καί ταῦτο ἐπίσης σχετίζεται μέ τή θεματογραφία καί τήν ἠθική ἀτμόσφαιρα. «Ἀπόψε τά δόντια σου σκάβουν τό λίγο πικρό ψωμί ὅπου κρύβεται ἡ λευτεριά σου» (Σινόπουλος).

Οἱ συνθήκες γιά τήν ποίηση δέν εἶναι ποτέ σωστές· γράφουμε ἀπό ἐκεῖ πού βρισκόμαστε, καί μεγάλο μέρος τῆς σημερινῆς ἀγγλικῆς ποίησης δείχνει πόσο εἶναι δύσκολο νά γράφεις σέ μιά χώρα ὅπου δέν πρόκειται νά συμβοῦν πολλά. Ἡ καλύτερη σημερινή ἑλληνική ποίηση ἔχει μιά τραγική διάσταση· ὅτι πρέπει νά ἀντιμετωπιστεῖ ἀντιμετωπίζεται εὐθὺς:

Εἶχε τά μάτια τῆς Σαλώμης ἡ γάτα πού ἔχασα τόν ἄλλο χρόνο
κι' ὁ Ραμαζάν πῶς κοίταζε κα-
τάματα τό θάνατο,

μέρες ὀλόκληρες μέσα στό χιόνι τῆς Ἀνατολῆς
στόν παγωμένο ἥλιο
κατάματα μέρες ὀλόκληρες ὁ
μικρός ἐφέστιος θεός.
Μή σταθεῖς ταξιδιώτη.

«Τρία καρτίνια ἀριστερά»
μουρμούρισε ὁ τιμονιέρης.

Αὐτό εἶναι ἀπό τό πολύστιχο ποίημα τοῦ Σεφέρη, «Οἱ γάτες τ' Ἀη Νικόλα», κοντά στήν ἀρχή. Εἶναι πολύ μακρᾶ καί πολύ δυνατό ποίημα γιά τό ἀντιμετωπίζεις ἐπαρκῶς σέ περιορισμένο χώρο· τελειώνει φοβερά, ἀλλά μ' ἕνα θαρραλέο καί τραγικό αἶσθημα. Ὁ Γιώργος Σεφέρης πέθανε πρῖν ἀπό κάμποσο καιρό· ἡ κηδεία του ἦταν ἡ κηδεία λαϊκοῦ ἡγέτη. Ὁ Ρόδης Ρούφος πέθανε ἐπίσης τελευταῖα, προτού φτάσει στά πενήντα του. Ὁ Μένης Κουμανταρέας δικάστηκε γιά προσβολή τῶν ἠθῶν τῆν ὁποῖα ὑποτίθεται, ὅτι διέπραξε σ' ἕνα μαρτυρικό βιβλίον του, ἀλλά οἱ μαρτυρίες ἦταν κωμικές καί ἀθωώθηκε. Ὁ Μαρωνίτης εἶναι (σημ. «Βήματος»): Ἡ κριτική γράφθηκε πρῖν ἀπό τήν ἀμνηστία στή φυλακή. Τά ὀνόματα ὄλων αὐτῶν τῶν συγγραφέων θά διαρκέσουν περισσότερο ἀπό ἐκεῖνο πού ἐναντίον του μάχονται: εἶναι διεθνῶς ἐνδιαφέροντες καί φυσικά, ἐθνικῶς καίριοι. Τό φῶς πού ἔριψε ἐπάνω τους ἡ πολιτική εἶναι ζοφερό, ἀλλά ἀκόμη καί ὅταν σβῆσει, ὡς συγγραφεῖς ἀπλῶς εἶναι ἠρωϊκές μορφές. Ἀνέπλασαν μιά γλώσσα καί μιά λογοτεχνία.

Επιτομημίου Κύπρου